

В. В. Зянько, д-р. екон. наук, проф.; С. В. Крива

ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЛЬНИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ОЦІНОК

Досліджено основні підходи до визначення сутності інноваційного потенціалу, охарактеризовано його роль, запропоновано методу оцінювання інноваційного потенціалу.

Постановка проблеми

Сьогодні перед нашою країною стоїть завдання забезпечити стале економічне зростання, що можливе лише за умови формування ефективної «економіки знань», усвідомлення залежності майбутнього розвитку країни від нововведень і нових технологій. Це вимагає підвищення якості людського капіталу, ефективного використання інтелектуальних ресурсів, високих інноваційних технологій. Саме розвиток інноваційного потенціалу, а не експлуатація природних багатств, є нині одним з основних факторів, що забезпечують конкурентні переваги країни на світовій арені [1]. Розвиток інноваційного потенціалу являє собою складний процес використання сучасних знань, використання наукових досягнень, застосування на різних стадіях науково-виробничого циклу інновацій, невикористаних резервів техніки та технологій, висококваліфікованих творчих кадрів та сучасної організації виробничого процесу тощо. Категорія «інноваційний потенціал» характеризує особливість різних рівнів господарських системних утворень: підприємства, корпорації, регіону, галузі, міжгалузевого національного комплексу.

Отже, подальша інтеграція вітчизняної економіки в міжнародний ринок, світовий простір зумовлюють необхідність перегляду системи показників і методів оцінювання ефективності інноваційного потенціалу, перехід на нові стандарти оцінювання результатів інноваційної діяльності. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба визначити нинішню роль інноваційного потенціалу в економічному розвитку та здійснити аналіз його оцінювання, що й сформуло *мету* цієї статті.

Аналіз основних досліджень

Нині дослідженню інноваційного потенціалу присвячено праці багатьох науковців [1–6], проте, досі не сформовано єдиного підходу до визначення його сутності.

Так, Л. С. Мартишева та В. О. Калишенко [2] розглядають інноваційний потенціал як сукупність організованих у певних соціально-економічних формах ресурсів, що можуть за певних діючих внутрішніх і зовнішніх чинників інноваційного середовища бути спрямовані на реалізацію інноваційної діяльності, метою якої є задоволення нових потреб суспільства.

Так само, як сукупність різних видів ресурсів: матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та ін., необхідних для здійснення інноваційної діяльності, — визначає інноваційний потенціал А. Н. Тихонов [3]. Натомість Р. А. Фатхутдінов [4] вважає, що інноваційний потенціал треба визначати за допомогою сукупності комплексних показників науково-технічного та організаційного розвитку підприємства, які характеризуються локальними факторами впливу.

Беручи до уваги різноманітні підходи до визначення терміну «інноваційний потенціал», на погляд авторів, його не можна зводити лише до сукупності ресурсів, а обов'язково слід враховувати ще й зовнішні економічні фактори, що впливають на цей потенціал.

Усі вищенаведені визначення інноваційного потенціалу вказують на напрям здійснення інноваційної діяльності та окреслюють основні показниками, за якими можуть бути оцінені її результати, проте комплексне оцінювання самого інноваційного потенціалу потребує подальших розробок.

Інноваційний потенціал — це складна динамічна система створення, накопичення і трансформування наукових ідей та науково-технічних результатів в інноваційні продукти та процеси. На рівні підприємства його можна розглядати як підсистему цілісної системи загального економічного потенціалу останнього, у якій він взаємоузгоджено взаємодіє з іншими складовими цього потенціалу підприємства: технологічним, кадровим, фінансовим, організаційно-управлінським, науково-технічним та ринковим потенціалами (рис.).

Структура інноваційного потенціалу підприємства

Для оцінювання кожного структурного елемента інноваційного потенціалу підприємства використовується специфічна система економічних показників. Так, технологічний потенціал можна оцінити такими показниками як:

- вартість та ступінь зносу основних виробничих фондів;
- частка власних прогресивних технологій виробництва інноваційної продукції;
- рівень матеріально-технічної бази;
- фондвідача;
- матеріаломісткість;
- коефіцієнт оновлення продукції;
- частка експорту нової продукції в загальному обсязі товарної продукції.

Рівень кадрового потенціалу визначають такі показники як:

- продуктивність праці;
- коефіцієнт підвищення кваліфікації персоналу;
- коефіцієнт підвищення професійних вимог;
- рівень базової підготовки персоналу.

Рівень фінансового потенціалу визначають за такими показниками як:

- річний приріст витрат на НДДКР і освоєння нововведень із всіх джерел фінансування;
- коефіцієнт платоспроможності;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- частка власних фінансових засобів підприємства.

Оцінити організаційно-управлінський потенціал можна, визначивши такі показники як:

- рівень інноваційної інфраструктури;
- частка учасників інноваційних процесів.

Нарешті ринковий потенціал підприємства можна визначити за допомогою таких показників як:

- обсяг реалізації інноваційної продукції у вартісному вираженні та в асортименті продукції підприємства;
- рівень попиту на інноваційну продукцію підприємства;

- рівень взаємодії підприємства з постачальниками сировини, споживачами його продукції тощо;
- рівень базової підготовки персоналу.

Таке оцінювання інноваційного потенціалу підприємства дозволить визначити можливості здійснення підприємством інноваційної діяльності, а визначення вищевказаних показників інноваційного потенціалу всієї сукупності вітчизняних підприємств дозволять оцінити реальний стан інноваційного потенціалу економіки України з точки зору її конкурентоспроможності та позиції в міжнародному рейтингу країн, а також простежити динаміку змін інноваційної активності, проаналізувати сильні і слабкі сторони, зробити висновок про ступінь розриву між окремими державами та, зрештою, використовувати результати аналізу для вдосконалення інноваційної політики держави.

Обов'язковим етапом у оцінюванні інноваційного потенціалу, крім класифікації показників і виокремлення груп індикаторів, є визначення прімежових станів обраних узагальнюючих показників [5]. У цьому випадку доцільним буде здійснити оцінювання інноваційного потенціалу у вигляді порівняльної характеристики показників інноваційного потенціалу.

Величину інноваційного потенціалу підприємства можна визначити за формулою [6]

$$IP = \sum_{i=1}^n k_i R_i, \quad (1)$$

де IP – інноваційний потенціал підприємств; n – кількість складових інноваційного потенціалу; R_i – i -та складова інноваційного потенціалу підприємств; k_i – коефіцієнт вагомості i -ї складової інноваційного потенціалу, який визначається експертно

$$\sum_{i=1}^n k_i = 1,$$

де k_i визначають за формулою

$$k_i = \frac{IP_r}{IP_{\max}}, \quad (2)$$

де IP_r – реальний рівень інноваційного потенціалу підприємств.

Характеристику стану інноваційного потенціалу проаналізуємо через такі показники:

IP – значення узагальнюючого показника, що характеризує ресурсну та результативну складову інноваційного потенціалу;

IP_{\min} – порогове значення узагальнюючого показника інноваційного потенціалу, виражене через характеристику параметра, що відображає межу мінімально допустимого рівня кризовості його стану;

IP_{\max} – порогове значення узагальнюючого показника інноваційного потенціалу, виражене через характеристику параметра, що відображає межу його передкризового стану.

На основі цього побудуємо нормативну модель оцінки інноваційного потенціалу країни:

Якщо $IP \leq IP_{\min}$ – це незадовільний стан, що потребує радикальних перетворень, класифікується як слабка сторона інноваційного потенціалу.

Якщо $IP_{\min} < IP < IP_{\max}$ – це кризовий стан, який потребує обмежених змін, щоб досягти поставлених цілей інноваційного розвитку.

Якщо $IP \geq IP_{\max}$ – це задовільний стан, адекватний поставленим тактичним інноваційним цілям, потребує змін, спрямованих на підтримку позитивної динаміки, і класифікується як сильна сторона інноваційного потенціалу.

На основі моделі оцінки інноваційного потенціалу аналізують неузгодженість нормативних і фактичних параметрів потенціалу. Рівень концентрації розрахованих координат є основою визначення напрямків щодо реалізації інноваційних перетворень.

Висновки

Кожна складова потенціалу підприємства забезпечує його загальний інноваційний потенціал, що дозволяє оцінити інноваційний потенціал країни в цілому.

Запропонована методика оцінки інноваційного потенціалу, яка базується на використанні інтегральних порівняльних оцінок, дає можливість об'єктивного кількісного зіставлення інноваційного потенціалу за великими агрегатами його складових. Завдяки високому інноваційному потенціалу можна оперативнo реагувати на зміни зовнішнього середовища, вести інноваційний пошук і здійснювати організаційні зміни. Низький потенціал не забезпечує такої можливості.

Використання цієї методики дозволить вдосконалити заходи державної інноваційної політики, дасть можливість в умовах обмежених ресурсів використовувати наявний потенціал найкращим чином, що сприятиме формуванню потужної інноваційної економіки, заснованої на максимально повному розкритті інноваційного потенціалу країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зербіно Д. Д. Інновації без лідерів-інноваторів? Навряд чи щось вийде... / Д. Д. Зербіно // Наука та інновації. — 2008. — Вип. 4. — № 5. — С. 81—84.
2. Мартишева Л. С. Інноваційний потенціал як об'єкт економічного дослідження / Л. С. Мартишева, В. О. Калишенко // Фінанси України. — 2009. — № 10. — С. 61—66.
3. Тихонов А. Н. Менеджмент инновационной организации : [учеб. пос.] / А. Н. Тихонов. — М. : Европейский центр по качеству, 2003. — 383 с.
4. Фатхутдинов Р. А. Инновационный потенциал : [учеб. для вузов] / Р. А. Фатхутдинов — М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2000. — 624 с.
5. Демьохін В. А. Інноваційна політика держави і проблеми інтелектуальної власності / В. А. Демьохін // Економіка і прогнозування. — 2005. — № 10. — С. 37—44.
6. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : [навч. посіб.] / Н. В. Краснокутська. — К. : КНЕУ, 2003. — 504 с.

Рекомендована кафедрою фінансів і кредиту

Стаття надійшла до редакції 6.03.12
Рекомендована до друку 23.04.12

Зянько Віталій Володимирович — завідувач кафедри, **Крива Світлана Володимирівна** — здобувач.

Кафедра фінансів і кредиту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця